

El llenguatge

Verbs de noms vegetals (II)

21/IV/1978

Cal que els arbres no ens privin de veure el bosc. Al costat de quatre verbs derivats del nom arbre que vam comentar ahir, cal esmentar també el que deriva de bosc el verb emboscar, el qual així mateix ha ultrapassat el seu sentit primitiu. Un dels sentits de emboscar és «posar (algú) a l'aguait, per sorprendre l'enemic en un lloc favorable», que tant pot ésser un bosc com un barranc, un engorjat, etc.

Plantar i escanyar no són tampoc, pròpiament, derivats de planta i canya, sinó prolongaments dels verbs llatins relacionats amb els noms, en llatí, d'aquests termes vegetals, però mereixen també d'incloure's en aquesta relació. Plantar continua tenint un sentit principal relacionat amb el nom amb el qual s'emparenta, però permet tot d'altres aplicacions. Escanyar, en canvi, ha fet gairebé oblidar el seu origen, ja que s'usa solament significat «comprimir, estrènyer, matar (algú) privant-lo de respirar, prestar diner amb gran usura», etc.

Una altra sèrie interessant la formen els verbs obtinguts de bri, fil (de les plantes onfiladisses, com la mongetera) i tavella: esbrinar, enfilar-se i estavellar. Esbrinar, de «separar els brins d'una planta» ha passat a significar també «pervenir a conèixer la veritat d'una cosa». El sentit que ha adquirit el verb enfilar usat pronominalment, és a dir enfilar-se, prové clarament de la creixença de plantes com ara les mongeteres, la tija de les quals es desenvolupa com un fil. I estavellar s'usa en el sentit de fer trossos una cosa per mitjà de cops (com quan s'esclafaven tavelles). En lloc de esbrinar es diu sovint «averiguar» i en lloc de estavellar, «estrellar», formes que cal mirar d'evitar.

De gra, a part de desgranar (o esgranar, sense sentit metafòric, hem obtingut també agranar, usat com a equivalent de escombrar (talment com escombra i granera són sinònims). També es coneix el sentit figurat de florir, clarament relacionat amb flor.

Resten, encara, els verbs derivats de noms que designen espècies vegetals. Tenim anotats emoinar-se i aizinar-se, que tenen el mateix valor: «redreçar el cos». Emoinar —que algu rebutja indegudament— és un derivat de oi i aizinar, sembla, de aizina, encara que es tracta d'una etimologia més incerta. Pel que fa a desmar i tremol —relacionats amb desmarcar-se i tremolar— es tracta de cas invers, ja que són noms d'arbres amb un clar valor descriptiu.

Albert Jane